

ROZHLED.

Úvěr je v podstatě institucí soukromoprávní, je úzce spjat s představou soukromého vlastnictví k hospodářským statkům. Ve skutečnosti však propracoval se úvěr z oné původní své soukromoprávní instituce, kde šlo spíše jak u výroby, tak u spotřeby o náhodné, nouzové výpomoci naturálními výpůjčkami potřebných hospodářských statků, na aktivný hospodářský prostředek prvního řádu, jímž se výroba i spotřeba z h o s p o d á r ň u je, pomocí něhož dovedou ti, již úvěru užívají, docilovati nejen větších soukromohospodářských úspěchů než kdyby ho neužívali, ale který přináší také celku veliké výhody nepřímé. Stal se tedy úvěr více než pouhým jakýmsi výpomocným doplňkem dnešní hospodářské organisace lidstva, sestrojené na podkladě soukromého vlastnictví hospodářských statků, a je otázkou, zda by bylo možno za jiné hospodářské organisace se obejít bez některých vlivů, institucí úvěrovou způsobovaných.

Je to z příznivých jeho stránek u p r o d u k č n í c h ú v ě r ů hlavně u r y c h l o v á n í produkce, které je možno pozorovati při úvěrovém podnikání mimo jiné i pod nátlakem úroků za úvěr placených, tak že úsporou času při produkci a zkrácením „mrtvé“ doby produkční zvyšuje se oběživost statků, jež vyvažuje v určitých mezích v oboru produkce a oběhu sama množství statků. O nepříznivých některých jevech s produkčním úvěrem souvislých se zatím nechceme zmiňovati. U s p o t ř e b n í c h ú v ě r ů je to pak buď diskontování budoucích důchodů, budoucí kupní síly těmito úvěry umožňované, ať už jde o jednotlivce nebo o spotřební úvěr těles veřejnosprávních, pokud ovšem za pravidelných předpokladů tento budoucí důchod bude na vzestupu, to jest pokud v prvním případě produkční schopnost a dovednost příslušného poživatele důchodu bude stoupati a sklízeti tak ovoce předchozí doby vývoje a přípravy, anebo pokud jde v obou případech o odůvodněný rozvrh přítomného většího výdaje na příští léta. Stinných stránek těchto spotřebních úvěrů také zatím pomíjíme.

Tím dotkli jsme se hlavních dvou hospodářských problémů dneška, jež s úvěrem souvisí, a jež budou nuceny vyřešiti i budoucí vývojové organisace hospodářských poměrů, ať už se organisace ta vyvine jako kolektivita produkční či zároveň jako kolektivita konsumční, anebo snad jen jako nějaký typ kompromisní státního socialismu nebo tak nějak.

Mimo to však si úvěr vybudoval svoji rozsáhlou a spletitou organizaci a svoje různé pomocné instituce: peněžní ústavy a banky, jejichž hlavní činnost dnešní záleží v prostředkování úvěrů a úpravy trhu úvěrových finančních kapitálů a úplaty za jejich propůjčené užívání neboli ú r o k u. Úroku se dnes připsuje stejný vliv na hospodářské poměry a hlavně na ceny jako penězům, a zvláště dnešní vyvrcholení produkčního úvěru prostředkovaného výdajem neuhrazených bankovek eskomptem směnek, na pohledávky za prodané zboží vydaných, jest považováno za nebezpečný jev, kterým se vychylují vnitřní produkční hospodářské poměry jednotlivých územních celků časem zbytečně z rovnováhy, anebo naopak za vhodný prostředek, kterým by se daly některé rušivé vlivy potlačiti, aby pravidelný rovnovážný chod byl pokud možná nejméně rozvracován. Úrok stává se dokonce čím dál tím více také regulátorem pohybu mezinárodních finančních kapitálů a tím i nepřímým podněcovatelem nebo tlumičem produkčních a tržebních poměrů všesvětových. Nezdá se proto, že by úrok a jeho vliv mohl býti za jiné hospodářské organisace, snad za produkčního komunismu, odstraněn, třeba by pak úvěr jako soukromoprávní instituce byl zrušen.

Není tedy frází, říká-li se, že dnešní doba žije ve znamení úvěru, a činí se pokusy zkonstruovati teorii národohospodářské vědy výhradně na základě úvěrovém (H a w t r e y). Ba možno říci, že poněkud přerod dnešního vypjatého kapitalismu a individualismu k nějakým podnikatelským formám akapitalistickým, nějakého podnikání zesocialisovaného, ať již vedeného snad na základě dohody organisovaného soukromohospodářského kapitálu a organisované individuální práce, anebo podnikání řízeného podle systému úřednického, bude míti trvalý úspěch jen tenkrát, podaří-li se udržeti produkci aspoň na dosavadní výši její poměrné výkonnosti, a na jejím kvantitativním vzestupu, aby se vzrůstem počtu obyvatelstva nemusila klesati živobytná úroveň. Záleží tu mimo jiné především na tom, dovedlo-li by toto nové vedení národní produkce dirigovati prostředky produkční tam, kde jich je se zřetelem na dané poměry nejnaléhavěji potřebí a kde se jich dá využití nejúčinněji, a bude-li toto vedení s to udržovati chod národní produkce v tak vyrovnaném tempu a v té rychlosti jako dosud, nebo platí-li kde, že čas jsou peníze, platí to zejména i o využití produkčních zařízení a pomůcek a investovaných v nich f i n a n c n í c h k a p i -

tálů. Je však velmi pochybno, že by se všechny tyto problémy daly řešiti jinak než pomocí úroků, jako se dosud dalo a děje. Tvrdívají sice národohospodářští teoretikové směru socialistického (Diehl proti Casselovi), že by po zrušení soukromohospodářských kapitálů nebylo úvěru a tedy prý ani úroků, ale čím by se zmíněný vyrovnávací vliv úroků nahradil, neuvádějí. —

Tímto stručným rozhledem po problémech s úvěrem souvislých je zároveň naznačen rozvrh tohoto spisu. Jde tu o výklady poměrně nové, ježto spis je zároveň pokusem doplniti teorii úvěru na základech a zásadách soukromohospodářských.